

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. IV. Præcipua Adversariorum argumenta solvuntur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

ARTICULUS IV.

Præcipua Adversariorum argumenta
solvuntur.

Nullum Scripturæ locum, aut SS. Patrum testimonium adducunt Adversarii in favorem illius sententiæ, quæ afferunt licere sequi opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris. Hanc solum quibusdam rationibus, satis levibus & frivolis, suadere conantur.

In primis objicit Caramuel, indignis, sed infelix, Probabilitatum Patronus, argumentum quod demonstrationem appellat, & quod in Theol. Regul. art. 20. num. 59. sub hac verborum serie proponit. Peccare qui sequitur opinionem probabilem improbabile est: demonstratio sic (notanter demonstratio dixi, non enim aliter quam demonstrative hanc veritatem me ostensurum polliceor.) Vel possumus sequi opinionem probabilem, vel tenemur probabiliorem sequi. Si dicas primum: Ergo hæc etiam est probabilis, ut de se patet. Si secundum asseras, non essugisti: Per te enim tenemur sequi probabiliorem: Atqui sententia quæ docet sufficere minus probabilem, est probabilior; quia habet solidiora fundamenta, atque nobiliores rationes, nec non plures Authores: Ergo tenemur asserere & sentire, non peccare eos qui sequuntur partem minus probabilem.

Egregiam sanè demonstrationem, quæ ne quidem argumentum probabile dici debet, cum Author non probet, sed supponat duo, quæ probanda sunt, & quæ falsa esse supra ostendimus; nimirum opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, remanere probabilem: & sententiam, quæ asserit posse eligi opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, solidiora fundamenta, & nobiliores rationes habere. Quando hæc probaverit Caramuel, libenter ejus demonstrationi subscribemus.

Ad id quod addit de numero Authorum, in primis dico, sententiam nostram non parvo Theologorum & Canonistarum, numero stipatam esse. Nam Mercortus noster in libro de praxi opinionum limitata 2. p. art. 14. & Prosper Fagnanus in cap. Ne inicitatis, plusquam triginta Authores pro ea referunt. Item D. Thomas & Scotus, utriusque Scholæ Angelicæ & subtilis Principes ac Duces, satis aperte ipsi favent, ut supra ostendimus.

Secundò dico, quod cum opposita sententia magis faveat libertati, & corruptioni naturæ, & in praxi videatur commodior, nihil mirum quod plures in hoc sæculo patronos & defensores invenerit. Ut enim bellè dicebat olim Hieronymus Joviniano lib. 2. cap. 19. Quod multi acquiescunt sententiæ tuæ, iudicium voluptatus est: non enim tam te loquente probant, quam suis favent vitis.

Tertiò dico cum Navarro in Manuali cap. 27. num. 289. Non videtur una opinio appellanda communis, ad effectum præjudicandi alteri, eo solo quod plures eam sequantur, tanquam oves abas oves, vel ut aves quæ unam volantem alia omnes sequuntur, secundum Decium. Communio rem enim ad hoc existimarem illam quam sex vel septem Authores classici, rem ex professo tractantes assererent, quam probatam à quinquaginta, sola ferè priorum auctoritate ductis. Opinio enim communis, non ex numero opinantium, sed ex pondere auctoritatis fit, ut dicit Alexander, relatus à Ludovico Gomes.

Aucho-

decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicæ s. Joan. Lateran. & s. Petri de urbe, nec non ad valvas Palatii Sacrae Inquisitionis, Cancellariae Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ut moris est, per me Hieronymum Macellani, ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ, & sanctissime Inquisitionis Cursorem.

Item Eminentissimi Cardinales Congregationis sacrae Iudicis Præfecti, anno 1664, die 15. Januarij, sequens decretum ediderunt.

Sacrae Iudicis Congregationis decreto DAMNATUS AC PROHIBITUS fuit infra scriptus liber, ubicumque, & quocumque idiomate impressus imprimenda sive. Nemo casuscumque gradus, & conditionis, cum impostero, vel imprimat, vel legat, vel teneat. Si quis interim habuerit, Inquisitionibus, seu locorum Ordinariis, à presentis Decreti notitia tradat, sub penis in indice librorum contentis.

LIBER EST

JOANNIS CARAMUELIS APOLOGEMA PRO ANTIQUISSIMA ET UNIVERSALISSIMA DOCTRINA DE PROBABILITATE.

In quorum fidem manu & sigillo Eminentissimi & Reverendissimi D. D. Cardinalis Gineti Episcopi Sabiniensis, supra dicta sacra Congregationis præfecti, presentis Decretum signatum & munitum fuit. Datum Roma in Palatio Apostolico Quirinali, die 15. Januarij 1664.

M. Episcopus Sabiniensis Cardinalis Gineti Præf. F. Hyacinthus Libelli S. Congregationis Iudicis Secretarius.

Loco † Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi 1664. Indiæ. secunda 26. Mensis Januarij, Pontificatus ætatem Sanctiss. in Christo Patris & D. N. D. Alexandri divinâ providentiâ Papa VII. anno ejus nono, supra dictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Lateranensis, ac Principis Apostolorum de urbe, & in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis urbis, per me Jacobum Cornelium, Sanctissimæ D. N. Papæ Cursorem.

Hilarius Centellius Curs. Mag.

Plures etiam ex novorum Casuistarum propositionibus, quas supra impugnavimus, ut temerarias, & scandalosas damnavit idem Pontifex, in Congregatione generali sacrae Romanæ & universalis Inquisitionis, habita die 24. Septembris anni 1665. & in alia die 18. Martij anni 1666. & sub anathematis penâ, eas doceri, aut defendi, vel ad praxim deduci prohibuit.

Ex quibus Decretis, & nova Innocentii X. dânatâ quinq; propositionibus Jansenii Condemnatione, patet Romanam Ecclesiam, & fidei puritate, & morum innocentia præfulgere, eamque non minus castam morum temperiem, quam incorruptæ fidei integritatem, sibi perpetuò vendicare; ut meritò cum Psalmista dicere possimus, mysticas hujus purissimæ columbæ pennas (fidem scilicet & mores) esse deargentatas, & pallore auri fulgentes; cum illa, & fulgore sapientiæ, per aurum designata, & morum candore, per argentum expresso, mirum in modum resplendeat.

Authores ergo qui pro aliqua citantur sententia, magis ponderandi, quam arithmetice computandi sunt, & magis ad eorum auctoritatem quam numerum habenda est ratio.

171 Ado Authores adversæ sententiæ tam variè loqui, & in modo defendendi & explicandi suam sententiam adeò inter se divisos esse, ut Mercorus noster 2. parte libri citati art. 28. supra quatuordecim dicendi modos referat; quod non leve argumentum est, ipsam veritatem non esse consonam: nam ut ait Dionysius cap. 4. de divin. nomin. *Veræ sapientia est à multis opinionibus convertens, & uniformem congregans opinionem, & uno unitivo lumine complens.* Super quæ verba D. Thomas ibidem lect. 4. sic habet: *Illi qui cognoscunt veritatem, conveniunt in una sententia: sed illi qui ignorant, dividuntur per varios errores. Quibus etiam consonat illud Tertulliani de spectaculis cap. 20. Hæc est veritatis integritas, & quæ ei debetur fidei plenitudo, & aequalitas timoris, & fides obsequij, non mutare sententiam, non variare iudicium.*

172 Non est etiam præmittendum, plures ex Authoribus, quos Adversarii citant pro sua sententia, non loqui de opinione probabiliori, sed de tutiori, solumque docere inter duas tutas non necessariò tutiorem esse sequendam. Ut patet præcipuè de D. Antonino, & de Navarro: primus enim 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 10. sic ait: *Eligere viam tutiorem, consilij est, non præcepti; alias oporteret multos ingredi Religionem, in qua tutius vivitur, quam in seculo. Non ergo de necessitate oportet tutiorem eligere, quando etiam alia via potest eligi tuta: sicut enim diversa via tendunt ad unam civitatem, licet una tutior alia sit; sic ad civitatem celestem alius sic, alius sic vadit, & tutè, licet alius tutiori modo. Secundus verò in Manuali cap. 27. num. 279. hæc scribit: *Non semper est necessarium partem tutiorem eligere: quia satis est quoad præcepti implementum tutam eligere, ut late in cap. Si quis autem, à num. 34. probavimus, etiam in iis quæ ad fidem & mores pertinent: in aliis enim nec de consilio tenetur quis eligere tutiorem.**

Eodem modo loquuntur plures ex nostris Thomistis, qui pro eadem citantur sententia. Alii verò solum volunt licitum esse, sequi opinionem minus probabilem ex motivo intrinseco, quando per motivum extrinsecum, seu adventitia auctoritate sit probabilior, & certa moraliter.

Non diffiteor tamen dari aliquos ex recentioribus D. Thomæ Discipulis, qui explanationi nobilissimi operis ejus, Summæ nimirum Theologica, principaliter intenti, nec attentes ad ea quæ scripsit in quodlibetis (opere ab ejus summa diverso, ubi, ut supra ostendimus, hanc questionem in favorem nostræ sententiæ satis clarè resolvit) adhæserè oppositæ sententiæ, & cum recentioribus Casuistis docuerunt, in materia mortuum posse quemlibet sequi sententiam minus probabilem, relicta probabiliori, quamvis conclusiones adeò laxas, quales in cæterorum Recentiorum libris legimus, nusquam ex illo dogmate deduxerint.

173 Obijciunt secundò Adversarii: Usus regulæ de sectanda opinione minus probabiliori, in concursu probabilioris, multis ab hinc annis in Ecclesiam introductus est, & fideles sunt in legitima possessione ipsius: Ergo cum in dubiis melior sit conditio possidentis, non debent in ea turbari, tamen novæ difficultates causantes

A aliquam dubitationem occurrant. Respondeo primò, titulum possessionis solum esse admittendum in materia iustitiæ, non vero in materia aliarum virtutum, ut ostendimus articulo sequenti.

Respondeo secundò, possessionem solum facere iustum titulum, quando est pacifica: utis autem sequendi opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, nunquam fit pacificus, sed semper plures habuit Adversarios & contradictores, præsertim in hoc sæculo, in quo plures Episcopi, Parochi, & Doctores, eruditione & sapientiâ clarissimi, tale dogma tum voce, tum scriptis, fortiter oppugnant; juxta id quod supra ex Lipsiensis dicebamus: *Mas iste in Ecclesia semper vigat, ut quò quisque foret religiosus novellis adventionibus contraret.*

Respondeo tertio: quòd licet usus eorum quæ legi tantum positivè Civili aut Ecclesiastica adversantur, si sit diuturnus, possit legitimam possessionem fundare, utis tamen eorum, quæ legi naturæ repugnant, nunquam legitimam possessionem fundare potest. Unde cum usus regulæ de sectanda opinione minus probabiliori, quæ favet libertati, in concursu probabilioris, stantis pro præcepto, lumini rectæ rationis & prudentiæ, subindeque legi naturali repugnet, ut supra fusè ostensum est, quamvis daretur quòd ille esset perantiquus, non fundaret propterea possessionem legitimam, nec Prælatorum tolerantia ipsum tacite approbare censeretur. Unde dicitur in cap. *Iam dudum de ferriis*: *Multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia, non debent tolerari.*

Obijciunt tertio: Matth. 11. Christus dicit: *Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Et Joan. 5. *Mandata ejus gravia non sunt.* At si teneremur pro regula nostrarum operationum semper eligere probabiliores sententias, jugum Christi nimis grave & asperum redderetur, ejusque mandata nimis essent difficilia: Ergo non tenemur sequi probabiliores sententias, sed possumus eligere benigniores, licet minus probabiles. Unde dicitur in iure, *L. benignus, ff. de legibus, & cap. finali de transact. Opinio benignior & suavior præferri debet.*

Respondeo, jugum Christi ita suave esse, ut tamen adhuc jugum sit, de ejus ratione est quòd cervicem aliquantulum premat, ne jumentum effrænè elato collo deviet à recto. Item ejus mandata dicuntur facilia, non quòd eorum observantia difficultate careat, ut patet in præcepto de captivando intellectu in obsequium fidei, vel de diligendo inimico, aut confitendis peccatis, in quibus magna senectus repugnantiam experimur, sed quia per gratiam & charitatem, quam ex meritis Christi Spiritus sanctus nobis largitur, & in cordibus nostris diffundit, redduntur facilia & suavia, juxta illud Prophetæ: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum*; per gratiam scilicet & charitatem, ut explicat S. Thomas 1. 2. qu. 98. art. 1. ad 3. Unde Augustinus exponens hæc verba Apostoli, *Mandata ejus gravia non sunt*, subdit: *Non sunt gravia amanti, sed non amanti gravia sunt.* Fit ergo injuria divinæ gratiæ, cum facilitas ferendi jugum Christi, & ejus præcepta observandi, non in charitatem, quam Spiritus sanctus in cordibus nostris diffundit, sed in usum, seu potius abusum probabiliorum, quem novi Casu-

atque in Ecclesiam induerunt reducitur. Alioquin, ut supra annotavimus, dicendum esset jugum Christi nunc esse suavius, quam tempore primitivæ Ecclesiæ, & ad æternam salutem his postremis temporibus millies quam priscis facilius perveniri. Quod merito irriserunt & exploserunt Parisienses Parochi, præclaris illis, quæ supra retulimus, magni Guignons Carthusiani verbis: *O apostolorum tempora infelicissima! O viros illos ignorantia tenebris involutos, & omni miseratione dignissimos, qui ut ad vitam pervingerent, propter verba laborum Dei, tam duras vias custodiebant, & hæc nostra compendia nesciebant!*

Ad regulam verò, quæ ex jure Canonico adducitur, dicendum est, eam debere intelligi, juxta expositionem L. *semper ff. nov. de reg. juris*, ubi dicitur, quod opinio benignior præferri debet in dubiis facti, in infligendis poenis, & aliis casibus ibi expressis. Vel etiam dici potest, opinionem benignam apud Jurisperitos non dici eam, quæ favet libertati, sed quæ favet testamento, matrimonio, religioni, aut sacramento, ut exponit Sylvester; vel, ut alij interpretantur, quæ favore genis, orphanis, viduis, & peregrinis: opinio verò quæ contra Dei præceptum, libertatis & concupiscentiæ partes fovet, non benigna, sed maligna potius aut laxa appellari debet.

Addo benigniora posse præferri, quando sunt in linea honesti, & regulis prudentiæ consona: eligere autem opinionem minus probabilem faventem libertati, in concursu probabilioris quæ fiat pro præcepto, nec honestum est, nec regulis prudentiæ consonum, ut ex supra dictis patet.

Obijciunt quartò: Sæpe videmus Summos Pontifices in his quæ ab Ecclesia determinata non sunt, sed sub opinione Doctorum versantur, præsertim in dispensationibus concedendis, sequi opiniones probabiles, non semper probabiliores: At illos peccare nemo dicet: Ergo licitum est sequi opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris.

Respondeo, majorem non esse certam; Nam, ut loco supra citato testatur Prosper Fagnanus, utriusque signaturæ Referendarius, & in Romana curiæ negotiis versatissimus, tam in Rota, quam in sacra Congregatione Concilij, exacte servatur regula juris, quæ allerit in dubiis tutiorem partem esse eligendam; & in opinionum discrepantia, semper eligitur ea, quæ apparet verior & probabilior. Unde credibile est idem observari à Summis Pontificibus in dispensationibus concedendis. Si secus faciant, reddent rationem villicationis suæ, cum in exercitio suæ potestatis & jurisdictionis non sint infallibiles, seu impeccabiles, juxta illud Felicis III. Epist. 7. *Nihil per nostram facilitatem tribunalis excessu iudicio derogatur, cui illa sunt rata, quæ pia, quæ vera, quæ iusta sunt.*

Obijciunt quintò: Opinio quæ docet nos teneri ad sequendas in rebus moralibus probabiliores sententias, exponit conscientiam multis scrupulis & anxietatibus, à quibus liberamur, qui docent licitum esse sequi sententiam minus probabilem, in concursu probabilioris: Ergo ad quietem & tranquillitatem conscientiæ, magis expedire huic quam oppositæ adhærere sententiæ, & sequi benignas opiniones, quamvis minus probabiles. Consequentia patet, Antecedens verò probat Caramuel, ubi supra, ex-

Tome. III.

Amplo ex propria experientia desumpto. Ego (inquit) qui sentio non requiri attentionem internam in divino officio, sed externam sufficere, scio me spatio tot amorum semper officium divinum legisse, adedque jurare possum, me nec quidem venialiter in hoc genere peccasse. Nonne hæc summa Conscientiæ quis es, & animi Christiani securitas? Tu verò qui contrarium sentis, tuam quasi conscientiam examina, & sincere respondeas, an audeas vel una de ita legere officium, ut jurare possis te non peccasse venialiter?

Respondeo, negando Antecedens: nam tantum abest quod, sequendo probabiliorum sententiam, scrupulis conscientiæ exponatur, quin potius ab eis omnino liberatur & eximitur, ut patet ex Clementina *exivi de verb. signific. ubi Pontifex ait: In his quæ salutem animæ respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est tenenda.* Ratio etiam id suadet: nam in sincera solum veritatis inquisitione quies, in sola veritate securitas perfecta esse potest: atque adeò qui partem illam amplectitur, quam minus probabilem & minus tutam, id est fallitatem quam veritati, peccato quam virtuti viciniorum iudicat, angit scrupulis, & stimulis conscientiæ pungi & torqueri necesse est: qui autem id, quod verius, quod tutius credit, sequitur, is quies & tranquillus est, licet omnino securus non sit; nam is unus verà & perfectà securitate fruatur, qui primam & æternam veritatem & sequatur & assequutus est. Unde in hac vita semper manet in iustis sollicitudo quædam & tremor, ut illud impleatur Apostoli præceptum: *Cum timore & tremore vestram salutem operamini.* Pium illum timorem qui detrahit sanctis, magnam detrahit humilitatis & vigilantia, imò felicitatis suæ partem: ut enim in luctu, in paupertate, in afflictionibus & ærumnis beatitudinem locavit Christus, sic in sancto illo timore Sapiens quandam hujus vitæ felicitatem constituit, dum ait Proverb. 28.

Beatus homo qui semper est pavidus.

Ad exemplum verò Caramuelis, ex propria desumptum experientia, dicendum est, operantem juxta laxam illam ac periculosam sententiam, quæ allerit attentionem internam in divino officio non esse necessariam, non solum non eximiam peccatis venialibus, sed etiam periculo culpæ mortalis exponi: quia cum ille non curet de alia sententia, quæ tutior, verior, & probabilior apparet, ut supra ostensum est, si contingat ipsum decipi, non errat ex ignorantia invincibili, sed vincibili & culpabili, quæ nec à mortalibus, nec à venialibus peccatis excusat. Unde illa conscientiæ tranquillitas, & animi securitas, quam spondet Caramuel minus probabilem sententiam sequentibus, suspecta & periculosa est; & punitus ille seu cervical, quod sub tepidorum & negligentium capite ponit, ut mollius in suis negligentibus dormitent & quiescant, reprobatur à Domino per Prophetam dicentem: *Ve qui consunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universe atarum ad capiendas animas,* Ezechiel, 13. Quæ verba exponens Gregorius Magnus lib. 18. moral. cap. 4. sic ait: *Pulvillus ponitur, ut mollius quiescat. Quisquis ergo male agentibus adulatur, pulvillum sub capite vel cubito agentis ponit, ut qui corripitur ex culpa debuerat, in ea sultus laudibus, molliter quiescat.* Similia habet Hugo Victorinus lib. 1. Miscell. cap. 93. *Quisquis (inquit) male agentibus adulatur, sub capite & manu alterius consunt pulvillos.*

Pp

villo.

villos. Nunc rursus scriptum est: Ipse adificat parietem, & alij liniebant. & arces est peccati duritia: hunc adificat, qui contra se peccati obfaculum construit: hunc linuit, qui peccata perpetranti adulatur.

183 Obijciunt sexto: Subditus vocatus à Principe ad sumenda arma, licite potest ea sumere, licet dubitet an bellum sit iustum, & probabilis existimet illud esse iniustum, ut colligitur ex cap. Quod culpatur 23. qu. 1. ubi dicitur: Ver iustus, si forte sub Rege homine etiam sacrilego militat, nec potest illo iubente bellare, si vice pacis ordinem servans, quod sibi iubetur, vel non esse contra Dei præceptum vitium est, vel utrum sit, certum non est. Ergo saltem in aliquo casu potest quis tutâ conscientia sequi opinionem minus tutam, & minus probabilem, relicta tutiori & probabiliori sententia.

184 Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: nam in prædicto casu opinio minus probabilis ex motivo intrinseco, per motivum extrinsecum ei superveniens, redditur probabilior, & certa moraliter: tunc enim præsumptio quod Princeps suis subditis iusta præcipiat, & quod plures viri sapientes & timorata conscientia tale bellum ei non consulerent, si non esset iustum, est motivum extrinsecum, sufficiens ut miles deponat dubium speculativum quod habet, & ut sententia, quæ ex motivo intrinseco, seu ex ratione minus probabilis apparet, absolute, & pensatis omnibus circumstantiis, probabilior iudicetur: unde tunc non minus probabilis probabiliori, sed probabilior absolute minus probabili antefertur.

185 Obijciunt septimo: Ille non peccat, qui operatur id quod sibi probabiliter apparet honestum & licitum; cum enim in rebus moralibus nemo possit semper habere evidentiam, seu certitudinem mathematicam de honestate, seu rectitudine suæ operationis, sufficit ut eligamus & operemur id quod probabiliter nobis apparet honestum: Sed qui sequitur opinionem probabilem faventem libertati (v. g. qui pingit in die festo, probabile existimans id sibi licere) in concursu alterius probabilioris, quæ stat pro præcepto, & quæ negat hunc actum esse licitum; operatur id quod sibi probabiliter honestum & licitum apparet: Ergo non peccat.

186 Confirmatur: Qui in actionibus humanis eligit quod probabile est, non agit temere, sed prudenter; cum eligat quod propter verisimiles & probabiles rationes videtur licite fieri posse: Ergo tunc non peccat, sed recte agit. consequentia patet: cum enim prudentia sit proxima regula humanorum actuum, nemo potest peccare sequendo dictamen illius, & conformiter ad ejus regulas operando.

187 Hoc argumentum, quod est præcipuum Adversariorum fundamentum, facile potest in ipsos retorqueri, & simul nostra sententia magis stabiliri & confirmari. Nam sicut ex præscripto divina regulæ, & dictamine prudentiæ licitum est operari id quod apparet honestum; ita peccatum est agere id quod apparet inhonestum, ut patet ex regulis contrariorum: Sed quando alicui occurrit opinio minus probabilis, favens libertati, simul cum probabiliori opposita, quæ stat pro præcepto; tunc opus quod aggredi vult, ipsi quidem apparet honestum ex motivo opi-

monis minus probabilis, sed simul etiam ipsi apparet inhonestum & illicitum ex motivo opinionis probabilioris: tunc magis ei apparet inhonestum quam honestum, & illicitum magis quam licitum, cum motiva opinionis magis probabilioris magis urgeant & suadeant, quam motiva opinionis minus probabilis: Ergo atenta ratione apparentia honestatis, quæ juxta Adversarios est regula rectitudinis actuum humanorum, magis fugiendum quam prosequendum est opus, quod suadet opinio minus probabilis, favens libertati, in concursu alterius probabilioris, quæ stat pro præcepto. Unde ad argumentum in forma respondeo, distinguendo Majorem: Ille non peccat, qui operatur id quod sibi probabiliter apparet honestum & licitum, si tantum appareat honestum & licitum, concedo Majorem: si simul magis & probabiliter appareat inhonestum & illicitum, quam licitum & honestum, nego Majorem, & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Unde ad confirmationem; distinguo Antecedens: Qui eligit quod est probabile, prudenter agit, si tunc non occurrat aliud probabilius & verisimilius, concedo: si occurrat, nego: ut enim supra ostendimus, maxima imprudentia, ac dementia est, in salutis negotio, quod omnium maximum est, & à quo tota hominis pendet felicitas, ac in rebus moralibus, in quibus (ut ait Lactantius) si quid erratum fuerit, vita omnis eviratur, eligere id quod minus tutum ac minus probabile apparet, seu quod falsitati quam veritati, peccato quam virtuti, vicinior existimatur.

Ex his patet solutio ad aliud argumentum, quod frequenter proponunt Adversarii, arguentes in hunc modum. Non solum licitum est agere quod est melius, sed etiam quod est bonum; potest enim quis tutâ conscientia nubere, & præferre statum secularem clericatus aut religioni, quamvis status clericalis, aut religiosus, sit melior & perfectior: Sed quod probabile est, bonum est, licet probabilis sit melius: Ergo licitum est eligere quod est probabile, relicto probabiliori.

Huic, inquam, argumento patet solutio ex jam dictis: concessa enim Majori, Minor distinguenda est: Quod est probabile, est bonum, si spectetur secundum se, & cum præfatione alterius probabilioris, concedo Minorem: si consideretur ut est in concursu alterius probabilioris tunc occurrentis, & comparative ad illud, nego Minorem: tunc enim non apparet honestum & bonum moraliter, sed potius inhonestum & illicitum; cum motiva sententiæ probabilioris, utpote validiora & fortiora, magis suadeant, quam motiva sententiæ minus probabilis.

Obijciunt octavo: Inter duos Reges potest dari bellum iustum ex utraque parte, ut communiter docent Theologi: Sed hoc non potest aliunde peti, quam ex usu probabilitatum, seu ex eo quod quilibet Rex potest tutâ conscientia sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori: Ergo id licitum est.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: ratio enim ob quam potest dari inter duos Reges bellum iustum ex utraque parte, non petitur ex eo quod quilibet possit eligere opinionem minus probabilem, relicta probabiliori, sed quia quilibet de jure alterius, quod sapè obscurum & ignotum est, potest habere ignorantiam invincibilem, quæ, ut infra ostendemus,

mus, à peccato excusat, subindeque per accidens reddit bellum iustum ex utraque parte.

189 Obijciunt nonò: Eadem videtur esse ratio de probabiliori, ac de tutiori sententia: Sed non semper eligenda est necessariò tutior sententia: Ergo neque probabilior.

Respondeo, negando Majorem: opinio enim dicitur probabilior, ex eo quod magis apparet veritati consona; tutior verò, ex eo quod magis à periculo peccandi recedit: licet autem semper teneamur sequi sententiam, quæ apparet veritati conformior, non tamen tenemur eligere id quod à periculo peccandi magis recedit, si non sit veritati consonum: Tum quia, ut ait D. Ambrosius in psal. 118. *Sicut non est sapientia sine timore, ita timor sine sapientia esse non debet*: Tum etiam, quia ex hoc plura sequerentur inconvenientia, si enim tutior pars, etli minus probabilis, semper esset sequenda, omnes opiniones, quæ docent aliquos contractus esse illicitos, etli improbabiles, vel minus probabiles essent sequenda, utpote tutiores, & ab occasione peccandi magis remota: quod esset onus intolerabile, & tollens ferè humana commercia, cum ferè nulla sit actio, & nullus contractus, circa quem non sit opinio aliqua damnans illum. Item cum quis dubitaret, an res quam possideret esset sua, vel alterius, teneretur statim eam alteri tradere, vel cum eo dividere; cum hoc sit tutius, & à periculo peccandi remotius: quod etiam absurdum est.

Institis: Opinio minus probabilis, licet minus tuta, est tamen tuta: Ergo si non teneamur eligere tutiorem sententiam, sed sufficiat eligere tutam, possumus eligere minus probabilem. Consequencia pater, Antecedens probatur ex illa celebri regula juris: *In dubio tutior pars est eligenda*, de qua fuse articulo sequenti: cum enim comparativum supponat positivum, si sententia probabilior sit tutior, minus probabilis debet esse tuta.

Respondeo, negando Antecedens. Ad cujus probationem dicendum, illud nomen *tutior*, in prædicta regula non sumi comparativè ad partem tutam, quasi ex duabus partibus, unà tutà, alià tutiori, teneamur sequi tutiorem, relicta minus tutà; sed sumi adverbialitè, hoc est pro ea parte quæ opponitur parti non tutæ; & sensus est, in obscuris, seu dubiis debemus sequi partem tutam (quam regula *tutiorem* appellat) relicta parte quæ non est tuta. Quod duplici exemplo, ex Scriptura desumpto, explicari & illustrari potest. Susanna enim Danielis 13 à senibus impudicis ad peccandum sollicitata, *ingenuit, & ait: Angustie sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini*. Quibus verbis Susanna declarat melius ipsi esse mori, quam peccare; non quali bonum sit peccare, sed eo solùm sensu, quia ex duobus propositis, unum malum est, scilicet peccare, & aliud bonum, nempe mori ad evitandum peccatum.

In eodem sensu intelligendum est illud Apostoli 1. ad Corinth. 7. *Melius est nubere, quam uri*. Non enim sensus est, quod bonum sit uri, & melius sit nubere: sed quod ex his duobus inter se comparatis, unum bonum sit, & aliud malum.

191 Obijcit de cetero quidam Recentior in opusculo de probabilitate. Gallico idiomate scripto: D. Thomas quodlib. 8. art. 13. ait: *Si ille qui possi-*

des plures prabendis, in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum, & manente tali dubitatione, plures prabendis habeat, periculo se committit, & sic procul dubio peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem. Si autem ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur, sic non committit se discrimini, nec peccat. Atqui (subsumitur) contingere potest, illum qui sequitur sententiam minus probabilem, ex contrarietate probabilioris oppositæ in nullam dubitationem induci, quod actus quem facit illicitus sit. Ergo potest quis tutà conscientia sequi sententiam minus probabilem, in concursu probabilioris.

192 **B** Huic argumento patet solutio ex supra dictis. Minor enim neganda est: nam cum motiva probabilioris sententiæ validiora sint, & magis suadeant, quam motiva sententiæ minus probabilis, repugnat hominem habere de aliquo probabilioris sententiam, & non induci in quandam dubietatem & formidinem de opposito. Nec valet si dicas, illam dubietatem & formidinem esse duntaxat speculativam, non vero practicam: nam supra articulo 2. §. 3. fuse ostensum est, illum qui habet opinionem minus probabilem, nullum habere principium firmum & certum, per quod tollat dubietatem, & formidinem speculativam, & fiat practice certus de rectitudine & bonitate morali suæ operationis.

193 **C** Obijciunt ultimò Adversarij: Si non liceret sequi sententiam minus probabilem, non liceret etiam sequi probabilioris, imò nec probabilissimam: Sed hoc absurdum est, ut art. 7. ostendemus: Ergo & illud, Sequela Majoris probatur: Tum quia inter probabilem & probabilioris opinionem non est differentia aliquis momenti, cum nec major probabilitas attingat certitudinem exactam seu perfectam, imò ut ait Aristoteles, falsa interdum sint probabiliora veris, nec minor probabilitas declinet in dubium: Tum etiam quia rationes in favorem nostræ conclusionis adductæ (præsertim illa quæ sumitur ex morali certitudine de honestate operationis, quæ ad rectè & honestè operandum requiritur) suadere videntur, nullam sententiam, quantumcumque probabilem, posse esse regulam nostrarum operationum, sed ad rectè & honestè operandum, evidentiam, vel certitudinem exactam & perfectam de rectitudine & honestate operationis requiri: quod est incidere in opinionem Wendrochii art. 7. confutandam.

194 **D** Respondeo, negando sequelam Majoris: Tria enim inter eum qui sequitur sententiam minus probabilem, & eum qui sectatur probabilioris, possunt assignari discrimina. In primis iste agit cõformiter ad regulas & dictamen prudentiæ, quæ est proxima regula nostrarum operationum; non verò ille: cum prudentia dicitur (ut supra vidimus) in rebus ad salutem animæ, & morum institutionem pertinentibus, id quod virtuti & veritati vicinius apparet, sequendum esse: & tantam, imò & majorem cautelam ac diligentiam adhibendam esse, ut inquiramus veritatem pertinentem ad salutem animæ, quantum prudenter solemus habere sollicitudinem in agibilibus hujus sæculi, & rerum temporalium administratione: juxta illud Proverb. 2. *Si quaesieris sapientiam tamquam pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam, intelliges timorem Domini, & scientiam invenies Dei.*

Ex quo sequitur aliud discrimen inter sequentem opinionem minus probabilem, & adhaerentem probabiliori: cum enim ille qui perfectam seu evidentem veritatis notitiam habere nequit, sequendo id quod probabilius & veritati conformius aut vicinius ei apparet, faciat totum quod in se est ad veritatem attingendam, si per accidens ab ea aberret, error ille invincibilis erit & inculpabilis: è contra verò cum is qui adhæret sententiæ quam minus probabilem credit, non faciat totum quod potest ut veritatem consequatur, sed eam videatur spernere, deferendo & contemnendo aliam opinionem, quæ ipsi videtur veritati conformior seu vicinior, laborat ignorantia vincibili: cumque ignorantia invincibilis excuset à peccato, non autem vincibilis, ut communiter docent Theologi, & art. 7. contra Janfenium & Wendrochium fusè ostendemus, ille excusatur à peccato, non verò iste.

195 Ad do quod ille, qui sequitur sententiam probabilio-rem, faventem præcepto, habet iudicium prudentiale moraliter certum de rectitudine & bonitate morali suæ operationis, excludens omnem formidinem moralem & dubietatem practicam de opposito; quo iudicio caret ille qui sequitur sententiam minus probabilem, faventem libertati: quia primus fundatur in principio omnino certo & indubitato apud Theologos, nimirum *Ignorantia invincibilis excusat à peccato*: secundus verò baculo arundineo nititur, huic nimirum dogmati, quod valde dubium & incertum est, & à pluribus ut erroneum rejicitur: *Omnis opinio probabilis, probabilitate quantumvis tenui, excusat à peccato.*

Ex his patet responsio ad utramque probationem Majoris, & resolutio hujus difficillimæ & obscurissimæ questionis, quæ nuper in præcipuis Galliæ nostræ civitatibus tantum rumoris ac dissidii inter doctos excitavit, ut dici possit, non minus acriter pro defensione probabilis huius temporibus pugnascentibus recentiores Theologos, quam olim Græcos & Trojanos pro Helenæ possessione. Laudabilius tamen pro veritate, quam pro probabilitate pugnascent, cum de illa, non verò de ista Augustinus in Epistola ad Hieronymum dixerit: *Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quam fuerit Helena Græcorum.*

ARTICULUS V.

An in concursu duarum opinionum aequè probabilium, tutior semper sit eligenda?

Iacet hujus difficultatis resolutio ex fundamentis jam statutis facile haberi possit: eam tamen hic movemus, ut celebrem illam juris regulam, *In dubis tutior pars est eligenda*, defendamus, & à recentiorum Casuistarum cavillis vendicemus.

196 Dico igitur: Quando in materia morali, quæ subest periculo peccati mortalis, occurrunt duæ opiniones aequè probabiles, tutior semper est eligenda. Ita docent omnes Auctores supra art. 2. §. 2. pro præcedenti conclusione citati.

Probatur breviter ex percelebri illo sacrorum

A Canonum axiomate: *In dubis tutior pars est eligenda*, quod defumitur ex cap. *Ad audientiam*, de homicidio, ubi dicitur: *Quia verò utrum ex occasione vulneris decessisset, dubium habetur, CUM IN DUBIS SEMITAM DEBEAMUS ELIGERE TUTIOREM, nos convenit inungere Presbytero memorato, ut in sacris Ordinibus non ministrat.* Et in cap. *significasti* 2. eodem tit. habetur quod si discerni non possit ex cuius ictu percussus interijt, in hoc dubio tanquam homicida haberi debet sacerdos, etsi forte homicida non sit, & a sacerdotali officio abstinere, cum in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare. Idem habetur in cap. *Petitio* eodem tit. & in cap. *Si quis postus*, de penit. dist. 7.

B & in cap. *si quis autem*, ubi dicit Augustinus adductus à jure: *Aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur, quod horum tibi futurum sit, nescio: ERGO TENE CERTUM, DIMITTE INCERTUM.* Concordat etiam caput *lovenis* de sponsalibus, ubi dicitur: *In his quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.* Atqui (jam subsumo) qui videt duas opiniones esse æqualiter probabiles, dubius est quanam vera sit: Ergo non potest tutâ conscientia quam voluerit eligere, sed debet eligere tutiorem.

Ad tam insignem Canonum regulam respondent primò aliqui Recentiores, eam non esse præceptum, sed consilium: cum enim (inquunt) quilibet sit in possessione suæ libertatis & famæ, non debet in dubiis spoliare se suâ possessione, iudicando se culpabilem, aut nexu alieni obligationis innodatum, cum secundum aliam regulam juris, in pari causa melior sit conditio possidentis. Quam regulam non solum in materia iustitiæ, & in foro externo, sed etiam in materia aliarum virtutum, & in foro animæ, locum habere existimant.

Sed contra: Canones allegati non simpliciter consilium, sed obligationem important, ut ex ipsis terminis constat: dicunt enim expresse & absolute: *Pars tutior est eligenda. Pars scilicet est tenenda. Semitam debemus eligere tutiorem. Quid certius existimamus, tenere debemus.* Et specialiter convincit ratio ab Augustino adducta.

D Confirmatur ex cap. *Illud* de cleric. excom. ubi dicitur de rigore deponendum esse Episcopum, qui in dubio ibidem expresse tutiorem partem non elegit: Sed Episcopus de rigore non deponitur, nisi ob culpam mortalem, quam agendo contra præceptum commisit: Ergo prædicta regula non est consilium, sed præceptum.

197 Ad do quòd ex hac responsione sequuntur plura inconvenientia satis dura, quæ licet Adversarii respective admittant, id est, non omnes omnia, sed quidam aliqua. quidam verò alia, secundum quod ipsis videtur (quasi eorum iudicium posset esse sufficiens regula ejusdem limitationis) nullus tamen prudens & timoratus debet se illis committere. Sunt autem hæc:

E *Dubitans se excommunicationem incurrisse, non debet se habere pro excommunicato, nec tenetur ab solutionem petere.*

Dubitans an lex imponens penam excommunicationis sit usu recepta, potest iudicare non esse usu receptam, & contra legem operari, nec propterea in idem excommunicationem.

Dubitans an casus sit reservatus, potest ab illo abolvere.

Dubitans an commiserit peccatum mortale, non tenetur illud, etiam sub dubio, confiteri.

Dubitans